

TASAVVUF

Selenay Şahin¹

Benlik, insanın öz varlığıdır, kendisi yapan şeydir. Kişinin kendi benliğine yönelttiği sorular, kendi cevherine duyduğu merak, bu arayış süreci bazı metotlar ile akıl ve nefis bağlamında şekillenmiştir. Nefis, Ebü'l-Berekât²'in tanımıyla "bedene sinmiş bir kuvvettir"³ Zeller⁴'in ifadesiyle de "bedenin hayat ilkesi, onu bir enstrüman olarak hareket ettiren ve oluşturan güç". Nefsin etken ve edilgen yapısı, insanı aklın canlılığına ve diriliğine malik olmasına sebebiyet vermektedir. Bedenlerimize sinmiş ruhani kuvvetin tanımı, aritmetiği, formülü, tasavvuf, tefekkür, tevekkül gibi birçok kavrama bürünmüştür. Gelişen bu metotlar ile nefsin mertebelerinin denklemini çözmek, anlamlandırmak, şifa olmak amaçlanmıştır. Tasavvuf nefsin mertebelerinin nefesi, soluğu, ruhudur. Tasavvuf dünya ile ilgili şeylerde ölçüyü nizamı belirleyen hallerdir. Kalp ile Allah'a dayanma, taat ve ibadete yönelme, dünyevî arzulara karşı sabretme, boş işlerden uzaklaşıp Allah'a dönme, Allah'ı içten zikretme, vesveseye karşı ihlâsı gerçekleştirme, şüpheye karşı yakîn elde etme, uzaklaşma ve yabancılaşmadan kurtulup Allah ile huzur bulma gibi konuları içermektedir.

İslam'ın iç veya mistik yüzü olarak bilinen Tasavvuf (Farsça: تصوف tasavvuf) veya Sûfizm ya da Sûfilik, (Arapça: صوفية Sufiyye; Farsça: صوفیگری sūfīgārī)⁵. Allah sevgisi (muhabbetullah) ve Allah korkusu (mehâfetullah) temeline dayanan, insanın nefsi mücadelesinin eğitimi üzere yoğunlaşan yaşayış biçimidir. Sûfî kelimesinin kökenin Hz. Muhammed döneminde keçi vb. hayvanların kılından, yününden (sûf) yapılmış, çobanların giydiği üstü kalın elbiseden geldiği düşünülmektedir⁶. Vele ki peygamberin döneminde hiçbir sohbeti kaçırmayarak söz meclislerinin hepsine katılan, fakir bir bedevi grubundan söz edilir. Bedeviler ise şehir ahalisinden farklı olarak hareket hâlinde olan gruplardır. Bedeviler, meşguliyetlerinden

¹İstanbul Üniversitesi/Cerrahpaşa, Orman Endüstri Mühendisliği, 1.sınıf
selenaysahin58@icloud.com

(Bu yazı Young Academia ve Server Genç Hanımlar Derneği iş birliğinde Dr. Kemal Yavuz Ataman yönetiminde "Küresel Düşünme Yazarlık Atölyesi" kapsamında üretilmiştir.)

² Murteza Bedir, "NESEFÎ, Ebü'l-Berekât", DİA, XXXII, 567-568

³ Ömer Ali Yıldırım, Litera Yayıncılık, *Nefis Benlil Ve Bilgi*

⁴ Bk. Eduard Zeller, İz Yayınları, *Grek Felsefe Tarihi*, çev. Ahmet Aydoğan

⁵ Reşat Öngören, "Tasavvuf", DİA, XL, 119-126

⁶ https://tr.wikipedia.org/wiki/Tasavvuf#cite_note-7

dolayı sohbet meclislerine katılmayan diğer Müslümanlara, İslam peygamberinin sohbetlerini emirlerini aktarmaktadırlar. Böylece tanınmaya başlayan fakir bedevilerin giydikleri keçi kılından yapılmış kalın abalar onları tanınır kılan bir sembole dönüşmüştür. Bu nedenle suffa ehli (Ashab-ı Suffa) olarak anılmaya başlandıkları rivayet edilir. Bir başka görüşe göre ise Hz. Muhammed'in bahçede sohbet yaptığı etrafı açık çardak "soffa" veya "suffa" olarak anıldığından, tasavvuf sözcüğünün suffa kelimesinin kökeninden türediği ifade edilir.

Ancak esasta kelimenin ruhani manası Kur'an'ın "yaşama geçirilmiş hali, Kur'an'ın tamamına inanıp onu yaşamak"⁷olarak tarif edilmektedir. Batı'da tasavvuf "kâinatın sırlarını, kanunlarını ve bunların üzerinde tasarruf etme yollarını öğreten akım" anlamında "theosophy" veya herhangi bir dinin derunî, ruhanî yönünü belirten "mistisizm" (mysticisme) şeklinde algılanarak İslâm mistisizmi diye ifade edilmiş, ancak tasavvufla mistisizm arasında belirgin farklar bulunduğu anlaşılmaya üzerine "sufizm" kelimesi kullanılmaya başlanmıştır.⁸ Tasavvufla ilgili çok çeşitli tarifler yapılmıştır. Tasavvufun mânevî bir hayat tarzı olarak özellikleri, Kitap ve Sünnet'le irtibatı, kulun Allah'la ve mâsivâ ile ilişkileri, kalp temizliği, nefis terbiyesi, güzel ahlâk gibi işlevleri ve sûfînin nitelikleri üzerine birçok tanım yapılmıştır.

Dünyanın fâni olduğu yolundaki beyan, ahiret inancı, ebedî hayatın kurtuluşu için cihat-mücadele gerektiği, ayrıca âyet ve hadislerde ibadetlerin, her türlü iyiliğin niyet ve ihlâs gibi kalbî hasletlerle değer kazanması, vicdanlarda derin dinî kaygı ve sorumluluğun -takvanın- yeşermesi, insanın nefsinin isteklerine karşı sürekli uyanık bulunması, kader ve teslimiyet inancı, varlığın idrakinin derinden istişaresi görünenin arkasındaki anlamın kavranmasına dair açıklama ve uyarılar da tasavvufun gelişmesine imkân veren bir ortam ve zihniyet meydana getirmiştir. Tasavvufun gelişiminin ve özgül bir düşünsel kimlik kazanarak adeta bir ideolojiye dönüşmesinin de Hz. Peygamber'in vefatından sonra ivme kazandığı düşünülmektedir. Asr-ı saâdet'teki samimi dindarlığa dayalı hayat anlayışının yerini dünyevi bazı arzulara bırakmasıyla halkta bir mânevî buhran meydana gelmiştir. Birçoğunun bu süreçte hayreti büyük olmuş, hasretleri sürmüştür. Bu dönemde toplumda siyasî anlaşmazlıklar, kargaşa, bencillik artmış ve maddeye tamah edilmiştir, mabudunu arar

⁷ Kuran-ı Kerim, Âli imrân 119.

⁸ Reşat Öngören, "Tasavvuf", DİA, XL, 119-126.

iken maksattan uzaklaşır olmuşlardır. Tasavvufun, Asr-ı saâdet sonrasında imanda ve inkârda Allah'ı arayan insanlar vesilesiyle de şekillendiği düşünülmektedir.

İslam'ın her dinamiğinde, tasavvufun parçalarını Soyut ve somut alemde görebiliyoruz. Hz. İbrâhim⁹'in cömertliğinde, İshak'ın rızasında, Eyyûb'un sabrında, Zekeriyâ¹⁰'nın ihsanında, Yahyâ¹¹'nin kalp yumuşaklığında, Mûsâ¹²'nin ihlâsında, İsâ'nın mucizesinde ve Hz. Muhammed'in güvenilirliğinde tasavvufun vasıflarını ve tasavvufun hasletleri üzerine şekillendiğini görüyoruz. Kimi zaman da yolculuklar vesilesiyle görüyoruz. Hz. Peygamberimizin Mekke'den Medine'ye Hz Ebu Bekir ile yolculuğunda, Miraç yolculuğunda; Hz Musa'nın Hz Yuşa ile ve devamında Hızır ile idrak yürüyüşüne dönüşen, iki denizin kavuştuğu yere "Mecmau'l- Bahreyn'e" yürüyüşünde görüyoruz. İhlasların idrakine tefekkürün yaşayış biçimi, Allah'ı görüyormuşçasına ibadet ve takva sahibi olmanın ifade şekli ve tanımıdır tasavvuf. İman ve kalbin işleyişin menzilini çizer.

⁹ <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibrahim--peygamber>

¹⁰ <https://islamansiklopedisi.org.tr/zekeriyya>

¹¹ <https://islamansiklopedisi.org.tr/yahya>

¹² <https://islamansiklopedisi.org.tr/musa--peygamber>